

НАУКОВЕ ЗНАЧЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОЇ СПАДЩИНИ М. С. СЛОБОДЯНИКА ДЛЯ ФАХІВЦІВ ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ГАЛУЗІ

Олена ПОЛТОВА,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри інформаційних комунікацій,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID 0000-0002-6516-0828

Анотація. Стаття присвячена діяльності українського вченого-бібліотекознавця, бібліографознавця, документознавця М. С. Слободяника. Висвітлено його внесок у розвиток документознавчої та бібліографознавчої науки, акцентовано на необхідності подальшого розвитку цих напрямів.

Ключові слова: *бібліографія, бібліографічний показник, документознавство, документознавчі дослідження.*

Сьогодні кожному досліднику відоме значення бібліографії для вивчення будь-якої теми та успішної наукової роботи. Наприклад, звернувшись до предметно-тематичного показника біобібліографічного видання, присвяченого професору М. С. Слободянику [1], ми виявимо не лише увесь спектр наукових інтересів видатного вченого, а й узагальнення типологічного розмаїття його професійного доробку: кількість авторських свідоцтв, навчальних посібників, регламентуючо-методичних матеріалів, а також науково-допоміжних бібліографічних показників.

«Бібліографічна робота є улюбленим напрямом моєї діяльності», – зазначав Михайло Семенович в одній із своїх полемічних статей [2, с. 68]. Дійсно, він був не лише знаним теоретиком в галузі бібліотекознавства, бібліографознавства, документознавства, а й справжнім практиком у галузі бібліографії. Дякуючи долі, саме мені випала честь бути співавтором М. С. Слободяника у підготовці його найбільших за обсягом та особливо важливих для бібліотекознавчої

та документознавчої галузей бібліографічних посібників «Українське бібліотекознавство (1991–2008)» [3] і «Українське документознавство (1991–2011)» [4]. Ці праці містять структуровану інформацію про видання й публікації з усіх тем названих наукових галузей, а також містять узагальнюючі вступні статті М. С. Слободяника.

Мета даного повідомлення – висвітлити наукове значення бібліографічної спадщини доктора історичних наук, професора М. С. Слободяника для фахівців документознавчої сфери.

За перші два десятиріччя періоду незалежності України накопичився потужний інформаційний масив: наукові, навчальні, методичні та довідкові видання, окремі публікації документознавчої тематики, внаслідок чого актуалізувалася проблема забезпечення працівників документознавчої галузі узагальненою та структурованою інформацією з усіх тем сучасного документознавства.

Відомо, що Національна парламентська бібліотека України як центр професійної бібліографії послідовно здійснює інформаційний супровід наукової, практичної, педагогічної діяльності фахівців з бібліотекознавства й бібліографознавства та суміжних дисциплін – книгознавства, документознавства, тож у 2012 році науково-бібліографічним відділом було заплановано випуск ретроспективного науково-допоміжного бібліографічного показника «Українське документознавство (1991–2011)» обов’язковий примірник якого отримали провідні книгозбірні та профільні навчальні заклади країни [5, с. 35].

У вступній статті «Документознавство в сучасній Україні» М. С. Слободяник не лише стисло розкрив зміст основних структурних розділів показника, а й проаналізував здобутки вітчизняного документознавства та висвітлив власне бачення сучасних проблем та перспектив розвитку його головних напрямів [4, с. 5–17].

Зокрема, вченим відмічено, що саме упродовж останніх двадцяти років в Україні побудовано розвинену інфраструктуру документознавства, основними складовими якої є підготовка наукових кадрів, документознавча освіта, система професійних видань, проведення документознавчих форумів. Зазначено також, що найактивніше в українському документознавстві розроблялися теоретико-методологічні проблеми науки. Виокремлено чотири концепції, які розвиваються у сучасному вітчизняному документознавстві: «архівно-діловодна» – С. Г. Кулешова, «інформаційна» – М. С. Слободяника, «ноокомунікаційна» – Г. М. Швецової-Водки, «бібліотекознавча» – Н. М. Кушнарєнко. Автор відзначив також суттєвий внесок В. В. Бездрабко у форму-

вання історіографії документознавства та велику роль міжнародних термінологічних конференцій, організованих нею на базі Київського національного університету культури і мистецтв.

У структурній побудові даного бібліографічного покажчика застосовано також типологічний принцип: у розділах та підрозділах описи документів згруповано в окремі блоки: у першому – розміщено відомості про монографії; у другому – автореферати дисертацій; у третьому – підручники, навчально-методичні видання, результати аналітичних досліджень, розробки; у четвертому – наукові статті. На наш погляд, таке групування наочно ілюструє ступінь розробки основних напрямів науки про документ і, певною мірою, допоможе проведенню наукових досліджень документально-інформаційних потоків (далі – ДІП) конкретної тематики. Використана у посібнику система посилань («див. також №...») дозволяє доповнити кількість необхідних джерел описами видань і публікацій з інших розділів та підрозділів. Слід зауважити, що для зручності користувачів у нашому бібліографічному посібнику описи рецензій, критичних статей на видання вміщено відразу за порядковим номером того джерела, про яке йдеться в публікації, та позначено літерами – а, б, в і т. д.

Проаналізувати авторську активність українських документознавців допоможе іменний покажчик авторів, редакторів, упорядників (номери позицій, які відносяться до персоналій, подано в дужках).

Наприклад, на основі бібліометричного аналізу п'ятого розділу посібника «Українське документознавство (1991–2011)» нами висвітлено сучасні тенденції у сфері документознавчої професіології [6]. Класифікаційні підходи, закладені в покажчику, дозволили проаналізувати проблематику ДІП з документознавчої професіології у двох напрямках – «Безперервна документознавча освіта» та «Викладання спеціальних дисциплін документознавчого циклу», а також вивчити його типо-видову та авторську структуру. Зокрема, дослідження основних характеристик названого ДІП показав, що бібліографічні описи документів з документознавчої професіології становлять приблизно шосту частину від усієї кількості всіх зареєстрованих у посібнику видань і публікацій [6, с. 38]. Монографічних праць та методичних розробок в цьому ДІП – одиниці, дисертаційних праць – 7, тобто, переважають наукові статті: їх 252, майже 96%. Розгляд проблематики цих статей показав вектори наукових зацікавлень багатьох українських документознавців у сфері документознавчої професіології. Аналіз допоміжного іменного покажчика висвітлив прізвища авторів, які

лідують за кількістю публікацій з документознавчої професіології – Л. І. Демчину, С. В. Дубову, Н. М. Кушнарєнко, О. В. Матвієнко, Н. С. Назарєнко, Л. Я. Філіпову та ін. [6, с. 39].

Таким чином, посібник «Українське документознавство (1991–2011)» дає змогу проаналізувати відображений у ньому масив фахових видань і публікацій в різних аспектах, у тому числі, й хронологічному, вивчити динаміку та основні тенденції у розвитку будь-якого наукового напрямку вітчизняного документознавства. Цей бібліографічний підсумок є вагомою джерельною базою для подальших документознавчих досліджень і стане в пригоді науковим працівникам, викладачам, аспірантам, студентам та бібліотечним працівникам.

Докладний аналіз діяльності вченого-бібліографа М. С. Слободяника як наукового редактора, упорядника науково-допоміжних бібліографічних посібників подано в статті В. О. Кононенко. Дослідниця розкрила особливості бібліографічної роботи Михайла Семеновича як творчого процесу [7].

Внесок Михайла Семеновича Слободяника в документознавчу науку стисло висвітлено в Українській бібліотечній енциклопедії [8].

В останнє десятиріччя з'явилася значна кількість наукових праць і публікацій документознавчої тематики, які необхідно узагальнювати та вивчати. Безперечно, слід продовжувати розпочату М. С. Слободяником роботу з бібліографічного обліку здобутків вітчизняного документознавства.

Література:

Професор Слободяник Михайло Семенович (1949–2015) : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1974–2015 роки / уклад. : В. А. Вергунов [та ін.] ; Нац. акад. аграрних наук України, Нац. наук. сільськогосподар. б-ка. Київ, 2015. 149 с. ; іл. (Біобібліографія діячів науки, освіти, культури України; Кн. 2).

Слободяник М. С. Роздуми бібліографа з приводу рецензії професора Г. М. Швецової-Водки. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2012. № 1. С. 68–71.

Українське бібліотекознавство (1991–2008) : наук.-допоміж. бібліогр. покажч. ; уклад. О. А. Політова ; наук. ред. та авт. вступ. ст. М. С. Слободяник ; ДЗ «Нац. парламент. б-ка України». Київ : [б. в.], 2010. 167 с.

Українське документознавство (1991–2011) : наук.-допоміж. бібліогр. покажч. ; уклад. : М. С. Слободяник, О. А. Політова ; наук. ред. та авт. вступ. ст. М. С. Слободяник ; відп. за вип. Т. І. Вилегжаніна ; М-во культури України, ДЗ «Нац. парламент. б-ка України». Київ, 2012. 193 с.

Політова О. А. Бібліографічний підсумок вітчизняного документознавства // Бібл. планета. 2013. № 3. С. 35-37.

Політова О. А. Документально-інформаційний потік з документознавчої професіології: структура, динаміка та сучасні тенденції». Вісн. Книжк. палати. 2012. № 10. С. 39–42.

Кононенко В. О. Бібліографічний складник наукової діяльності М. С. Слободяника. Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. 2017. Вип. 47. С. 356–360.

Михайло Семенович Слободяник. Українська бібліотечна енциклопедія : веб-сайт ; Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. – Електрон. дані. – Київ [2022]. URL : <https://ube.nlu.org.ua/article>. – (дата звернення : 9.10.2022). – Назва з екрана.

SCIENTIFIC SIGNIFICANCE OF BIBLIOGRAPHIC HERITAGE OF M. SLOBODIANYK FOR SPECIALISTS IN DOCUMENTATION SCIENCE

Olena POLITOVA

Candidate of Historical Sciences (Ph.D in History),
Associate Professor of the Information Communications Department
Borys Grinchenko Kyiv University
ORCID 0000-0002-6516-0828

Annotation. The article is dedicated to the activities of the Ukrainian scientist-librarian, bibliographer, and document expert M. Slobodanyk. His contribution to the development of documentary and bibliographic science is highlighted, and the need for further development of these directions is emphasized.

Key words: bibliography, bibliographic index, document studies, document studies.